

ФІЛОСОФІЯ ДУХОВНОЇ СФЕРИ АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 305:316.48(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2021-2-9>**Власова Ольга Петрівна**

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та соціології

Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна

вул. Лазаряна, 2, Дніпро, Україна

ORCID: 0000-0001-5040-5733

ФЕНОМЕН ГЕНДЕРНОЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯХ ЧАСУ В. БРАЙСОН

Актуальність дослідження феномену гендерної темпоральності зумовлена процесами суттєвої трансформації гендерної культури європейської спільноти. У ході аналітики було встановлено, що нині не існує остаточного розмежування між поняттями «час» і «темпоральність». У науковій літературі стверджується, що особистість є темпорально-організованим феноменом, а часовість розглядається як найважливіша обставина існування людини, яка характеризує її природу. Впровадження поняття «гендерна темпоральність» дозволяє не тільки виявити дуалістичну природу часу, але й наполягати на тому, що абсолютизувати розподіл часу на чоловічий і жіночий є помилкою, яка призводить до часових ухроній, тобто неіснуючих способів розуміння і використання часу.

Мета дослідження – розкрити і піддати історико-філософському аналізу зміст, характер і роль гендерної категорії темпоральності в західноєвропейській філософії В. Брайсон.

Методи та результати дослідження. У статті розглянуто формування концепту гендерної темпоральності в аналітиці політик часу В. Брайсон. Виокремлено теоретико-методологічні підходи та особливості застосування гендерних методологій у процесі розгортання аналітики гендерної темпоральності. Акцентовано увагу на характерних рисах трансформації думки дослідниці в процесі інтерпретації феміністичних уявлень про часовість людського буття. Наголошено на перевагах і недоліках феміністичних політик, зумовлених інтерпретацією темпоральності з позиції усталених у капіталістичних суспільствах політик часу.

Темпоральність є способом організації людського співбуття як турботи. Саме «жіночий час» зазвичай ототожнюють з виявами етики піклування, називаючи його внутрішнім, часом репродукції, сім'ї і особистих відносин, називаючи жінку доглядальницею. «Чоловічий час» зазвичай розглядається як виробничий час, який оплачується. Відтак чоловік – це насамперед робітник.

Акцентуючи увагу на непропорційному розподілі домашніх обов'язків між жінками і чоловіками, В. Брайсон підкреслює, що жіноча темпоральна дискримінація пов'язана з вторинністю приватної сфери, а також із недостатнім жіночим політичним представництвом, і все це суттєво впливає на умови оплачуваної зайнятості та домашньої роботи.

Підтримуючи егалітаристські гендерні ідеї, наголосимо, що час не є гендерно нейтральним. Відтак дослідження гендерної темпоральності сприяють зміні гендерної культури сучасних суспільств.

Ключові слова: типологія часу, політики часу, соціальна темпоральність, егалітарні ідеології.

Вступ. Актуальність дослідження феномену гендерної темпоральності зумовлена процесами суттєвої трансформації гендерної культури європейської спільноти. Радикальні

зміни в означеній сфері, торуючи шлях до суттєвого переформатування усталеної моделі ціннісно-сміслового універсуму патріархатних культур, продовжують викликати активний спротив з боку захисників традиційних гендерних відносин. Для сучасної української культури, у якій все ще переважають есенціалістські уявлення про сутність статевого, цей процес є надто хворобливим і провокує соціальне напруження, що і зумовлює актуальність системного дослідження гендерного складника суспільного буття заради можливості більш успішного вирішення проблем і конфліктів, які виникають у сфері приватного і суспільного життя.

Наголошуючи на тому, що структура ціннісно-сміслового універсуму будь-якої культури має темпоральний вимір і погоджуючись з думкою знаного українського філософа С. Кримського, що «культура живиться ... особливістю часу», «вловлює драматизм часового процесу» [5, с. 68], вважаємо, що дослідження сутнісних моментів розгортання процесу переформатування традиційної системи цінностей у сфері соціостатевих відносин неможливе без акцентуації уваги на його темпоральних вимірах. До того ж проблематика гендерної темпоральності нині є малодослідженою у філософському контексті, відтак актуальність заявленої теми зумовлена також потребами подальшого розвитку філософського знання.

Ступінь розробки теми свідчить, що визначенню сутнісного змісту поняття «темпоральність» науковці приділяють значну увагу, вкладаючи в нього різні сенси. Наприклад, вітчизняний дослідник поняття «соціальна темпоральність» Я.С. Черкун узагальнює різні філософські інтерпретації темпоральності, зазначаючи, що цей феномен розглядався як часовість (М. Гайдеггер); внутрішній час (Е. Гуссерль, М. Бланшо, Дж. Фрейзер); послідовність (Е. Левінас, В. Попов, О. Музика); інтервалу часу, певний момент (О. Болдачов, О. Бондарко); темпоральність у значенні плину подій (А. Темирболат) тощо [11]. Також зазначимо, що в науковій і довідковій літературі усталилася думка про введення поняття темпоральності у філософський обіг екзистенціалістами. При цьому зазвичай підкреслюється, що у філософії екзистенціалізму темпоральність людського буття протиставляється пригнічуючому часові відчуженого людського існування. У плані доведення зазначеної позиції слід виокремити аналітики В. Бушанського [2], В. Куценко [7], Л. Назаревич [8] та інших науковців. Зокрема, В. Бушанський, досліджуючи особливості концептуалізацій часу і простору у філософії екзистенціалізму, дійшов висновків, які підтверджують ідею існування особливої екзистенціалістської рефлексії часу. Науковець пише: «Рефлексія часу супроводжується тривогою як домінантним екзистенціальним відчуттям. Особистісна актуалізація та соціально-політична активність людини базується на витісненні або ж прийнятті екзистенціальної тривоги» [2].

Слід також вказати на декілька спроб виокремити провідні філософські концепти, у межах яких структуруються уявлення про сутність часу і часовість. У науковій літературі як основні розглядаються дві філософські традиції, які склалися у 20 столітті і стали провідними у визначенні сучасного філософського розуміння часу й часовості. Одна з цих традицій – феноменологія, а інша базується на аналітичній теорії. Виокремлення феноменологічної теорії часу пов'язують з доробком Е. Гуссерля, початок аналітичної концептуалізації часу науковці вбачають у працях Ж. МакТажерта (J.M.E. McTaggart) [10]. При цьому наголошується, що феноменологічна традиція переважно акцентує увагу на аналізі особливостей усвідомлення часу та досвіді часовості, а аналітичні теорії зосереджуються на онтології часу [13, с. 133]. Ілона Фьорстер наголошує, що відношення між цими двома різними порядками часу залишаються непроясненими [10, с. 130]. Дослідниця вважає, що означену проблему допоможе розв'язати реконструкція фрагментарної теорії часу французького філософа М. Мерло-Понті, теорія часу якого «в змозі сприймати елементи обох традицій й одночасно подолати ту проблему, котра їх розмежує: дуалізм суб'єкту / об'єкту» [10, с. 131].

Особливу привабливість мають думки тих дослідників, які вважають, що метою філософських осягнень часу повинен стати не пошук його сутності, а його прагматична і плюралістична інтерпретація, яка здатна відобразити динамічний процес реалізації різних форм людської активності і багатоманітність розгортання життєвих проєктів [14].

Ознайомлення зі станом розробки проблеми темпоральності й акцентуація уваги на прагматичних підходах до інтерпретації цього феномену спонукає до висновку, що з'ясування питання про сутнісні ознаки гендерної темпоральності в концепті політики часу В. Брайсон та виявлення феміністичного підґрунтя означеного концепту заслуговує стати метою окремої наукової розвідки.

Результати. Темпоральність відображає динамічну сутність часу, взаємозв'язок окремих його моментів, вловлює плинну сутність явищ. У понятті темпоральності час є фрагментованим, тобто це поняття вживається для означення плинності часу. Темпоральність як вимір людської діяльності відображає плинність людського життя і його скінченність. Крім усього вищезазначеного, феномен темпоральності тісно пов'язаний як з існуванням особливого досвіду часу в чоловіків і жінок, так і зі зміною їх сенсожиттєвих установок, яка відбувається під впливом деконструкції традиційних гендерних стереотипів. Про гендерний вимір темпоральності саме і йдеться у концептуалізаціях політики часу В. Брайсон, яка розглядає час насамперед як зручну концепцію для координації людської діяльності. Серед безлічі різних темпоральностей аналітикиня виділяє гендерну темпоральність, яка базується на феміністичних проєктах [12, с. 10]. Феміністичні політики часу, проінтерпретовані дослідницею, – це теорії Гвенелле Брунінг, Джанеке Плантенга, Керол Гілліган, Ненсі Фрейзер, Раї Проховнік, Ніри Ювал-Девіс, Юлії Крістєвої та інших. У роботі відображено загальну в межах гендерної теорії думку, що політична теорія, яка є результатом розвитку маскулінної культури, неодмінно повинна була стати предметом критики з боку феміністок [4, с. 316], також зазначається, що в працях сучасних феміністок час зазвичай є центральною проблемою.

Застосування герменевтичного підходу в ході осмислення проблем є невіддільним складником постмодерних аналітик [15]. Одним із теоретичних засновків дослідження В. Брайсон є твердження, що дуалістичний розподіл часу на циклічний і лінійний, фізичний і соціальний, традиційний і модерний, відносний чи постійний, чоловічий і жіночий не треба абсолютизувати, оскільки це призводить до часових ухроній, тобто неіснуючих способів розуміння і використання часу.

Перш ніж узятися за дослідження феміністичних політик часу, В. Брайсон пише про історичні аспекти формування європейського темпорального мислення й про існування індивідуального темпорального досвіду кожної окремої особистості, який визначальним чином впливав і впливає на формування групової ідентичності й надає сенс людській діяльності. Дослідниця підкреслює, що позбавлення людей їхньої історії позбавляє їх цього досвіду. Вона наголошує, що в межах кожного історичного часу маргіналізовані групи можуть не лише мати свій особистий досвід минулого, але й отримати від цього певні переваги. Зокрема, жінки можуть використовувати досвід соціальної маргіналізації як основу для політичної мобілізації заради розширення своїх особистих і соціальних можливостей [1, с. 31].

В. Брайсон переймається тим, що для сучасності знаковим є поширення «повального почуття фаталізму», яке нині заважає сформувати позитивне мислення стосовно бажаного облаштування суспільного життя. Посилення у 21 столітті політичного впливу з боку християнського та ісламського фундаменталізмів, на її думку, означає, що в наш час політичні дії і рішення перебувають під впливом темпоральних уявлень, «логіка яких лежить за межами людського, «земного» часу» [1, с. 35].

Особливу увагу В. Брайсон приділила феміністичним політикам, що базуються на класичній марксистській теорії. Вона зауважує, що основою фундаментальної феміністської темпоральної перспективи є необхідність знищення пригноблення жінок, що є однією із провідних ідей у марксистській теорії [1, с. 135]. Попри вищенаведене, аналітикиня, як і інші дослідниці, не розглядає марксизм як стратегічну теорію зміни соціального стану жінок [6, с. 205].

Маскулінність і фемінність конструюються відповідно до конкретних образів часу. Аналітикиня розуміє, що темпоральний досвід чоловіків і жінок продовжує базуватися на різних соціальних ролях. І поки жінки залишаються залежною групою, вони будуть розвінчувати непаритетні гендерні владні відносини, натомість чоловіки намагатимуться їх приховати [1, с. 69]. Домашня рівність розглядається як одна із необхідних умов досягнення політич-

ної рівності чоловіків і жінок. Роздуми В. Брайсон базуються на уявленні про гендер як постійно змінний у часі соціальний конструкт статевого. Відповідно, гендерні норми мають плинний, динамічний характер. Особливо дослідниця зауважує, що на часі є визнання того, що і жінки, і чоловіки повинні на рівних розподіляти й виконувати сімейні обов'язки. До того ж жінки не повинні виконувати роботу з обслуговування потреб своєї сім'ї безкоштовно. Дослідниця поділяє феміністичний погляд стосовно того, що жінки можуть виконувати «чоловічу» роботу, а чоловіки здатні набути такі традиційно «жіночі» якості, як терпіння і здатність до багатофункціональності. Відтак сучасна соціальна політика повинна активніше заохочувати чоловіків до того, щоб вони більше часу проводили вдома, наприклад, перебуваючи у декретній відпустці, що зі свого боку приведе до більш рівноправного розподілу домашньої праці [1, с. 69]. При цьому наголошується, що неможливо визначити універсальні статеві відмінності у використанні часу жінками і чоловіками, відтак поняття «жіночий час» і «чоловічий час» не можуть розглядатися як стабільні, дихотомічні, такі, що спираються на біологію [1, с. 84].

До переваг концепту В. Брайсон відносить розгляд трьох сфер суспільного буття у їх взаємозв'язку: сфери темпоральних пропозицій як основи політики у взаємодії з різними темпоральними культурами і засобами контролю за використанням часу в капіталістичних суспільствах. Аналітикиня зазначає, що «темпоральна культура капіталізму має сьогодні всесвітній вплив, і окремі державні політики знаходяться під її глобальним економічним тиском, який негативно впливає на робочий час і умови праці [1, с. 118].

Слід також зауважити, що усвідомлене феміністське мислення про темпоральність В. Брайсон розглядає як досить рідкісний феномен, вважаючи його продуктом швидких соціальних змін, «пов'язаних з постмодерністськими поняттями невизначеності і плинності» [1, с. 128]. Дослідниця інтерпретує час як важливий гендерний предмет споживання, який безпосередньо впливає на людське життя через систему суспільно-приватного розподілу праці.

Виявляючи особливості феміністичних інтерпретацій темпоральності й тих політик часу, які з цього випливають, В. Брайсон наголошує, що «політика спільності у відмінностях» є сутністю феміністичної політики часу [1, с. 67].

Дослідники гендерних відносин, які склалися і функціонують у різних суспільствах, відмічають, що недовіра до жінки як партнера у сфері суспільної діяльності є досить поширеним явищем [3, с. 39]. В. Брайсон виділяє поняття годинникового часу як такого, що визначає особливості розгортання виробничих відносин. При цьому зазначає, що роз'єднання часу, який жінки витрачають на обслуговування родини, і виробничого часу подекуди призводить до поглинання їх життя вимогами інших, і жінки втрачають будь-яку можливість контролювати своє життя. Дослідниця наголошує, що «гендер може породжуватися або не породжуватися нашим використанням часу, і створення темпоральних норм відіграє ключову роль у підтримці пригноблюючих гендерних відмінностей» [1, с. 74].

Феміністична критика допомагає зрозуміти, що суб'єктивне сприйняття і фізичне переживання часу не має нічого спільного з його об'єктивним виміром і науковим дослідженням [1, с. 75]. І нині у західних спільнотах, які проголошують принцип паритетності, жінки вступають в конкурентну боротьбу на ринку праці на умовах і принципах, створених чоловіками. Відхилення від усталених норм і принципів перетворює жінку на «проблематично іншу». В. Брайсон підкреслює, що гендерні темпоральні норми продовжують відтворювати дуалістичну систему в розподілі праці. Чоловік у цій системі сприймається як робітник, а жінка – як обслуга, доглядальниця.

На особливу увагу заслуговує те, що в сучасних західних суспільствах визнається важливість жіночої роботи по догляду і піклуванню про членів родини. Але це визнання аж ніяк не може замінити необхідність отримання достойної винагороди за цю працю. Нині ж дослідження, присвячені використанню часу, свідчать про те, що більшу частку роботи, яка не оплачується, виконують жінки. В. Брайсон задається цілком слушним питанням: чому той, хто виконує так багато роботи, часто не має економічної незалежності, а подекуди живе в бідності?

Є очевидним, що відмова від пригноблюючих гендерних відносин у приватній сфері, так само як і у сфері суспільній, потребує підтримки з боку державної політики.

Виявляючи економічну і соціальну вагу безоплатної діяльності з виховання і догляду, феміністичні політики посилюють аргументи на користь державної підтримки «приватної» роботи і сім'ї, а також відміну політики, яка спонукає жінок виходити на оплачувану роботу, навіть тоді, коли вони того не бажають. Також величезні трудові й часові затрати на виконання домашніх справ, так само як і допомогу сусідам чи різні форми волонтерства, слід розглядати як форму роботи, на яку теж повинен виділятися час. В. Брайсон підкреслює, що дослідження також показали абсурдність твердження, що час після оплаченої роботи є виключно часом відпочинку. До того ж навіть цей час працівники й особливо працівниці не завжди можуть витрачати на свій розсуд [1, с. 89].

Різні форми темпоральності відображають різні види людської продуктивної діяльності, відтак вони повинні вести до забезпечення громадянських прав для кожної зі статей і, зокрема, цей час, витрачений на опіку, безоплатну допомогу чи волонтерство, повинен враховуватися у пенсійних виплатах так само, як і час, який витрачається на оплачувану роботу. В. Брайсон підкреслює, що розгляд піклування як обов'язку всіх громадян ставить з ніг на голову сучасну західну політичну риторику, відповідно до якої першочерговим обов'язком громадян є зайнятість на оплачуваних роботах. Вона пише: «Хоча цей домінуючий дискурс наполягає на тому, що той, хто не працює, – хворий, лінивий чи не підтримує суспільство, феміністська перспектива спростовує такі уявлення і наполягає на тому, що більшість чоловіків не справляються зі своїми обов'язками по догляду. Це свідчить про те, що багато чоловіків є далекими від звання «ідеального громадянина», вони «зайці», які використовують працю жінок. А жінки, забезпечуючи льготні домашні умови для їх політичної участі, не тільки звільняють їх від необхідності піклуватися про своїх дітей чи про старих батьків, але й доглядають за самими чоловіками» [1, с. 98].

Феміністські політики часу також намагаються враховувати темпоральний досвід, який виникає у сфері репродукції, при цьому феміністки визнають проблематичність політики, яка базується на репродуктивних процесах [4, с. 319]. В. Брайсон, розглядаючи сферу репродукції, у своєму політичному проєкті пропонує запроваджувати ісландську модель, відповідно до якої три місяці з дев'ятимісячної відпустки резервуються за чоловіками, і три – за жінками, а те, що залишається, віддається тому з батьків, який виявить до цього бажання. Слід беззаперечно погодитись із дослідницею, яка наполягає на тому, що резервування оплачуваної декретної відпустки за чоловіками змінює традиційне розуміння батьківства і мужності. Відповідно, це призведе до зміни моделі створення «гендеру батьків», що сприятиме формуванню більш егалітарних позицій у їх дітей, тим самим призводячи до системних зрушень у гендерних темпоральних нормах [1, с. 220].

Очевидно, що сучасні спільноти потребують відповідального ставлення до батьківських обов'язків. Про актуальність вирішення проблеми відповідального батьківства йдеться в наукових розвідках західних і вітчизняних дослідників. Зокрема, зауважується, що «феномену материнства у різних його аспектах традиційно приділялося більше уваги, ніж осмисленню ролі і специфіки чоловічого батьківства [9].

Розглядаючи переваги і недоліки «політики перетинання», розробленої Нірою Ювал-Девіс, В. Брайсон підкреслює відмінність цього концепту від політики сестринства, зосередженої на спільності між жінками і їх солідарності. Створюючи альянс з чоловіками, яких теж пригноблюють, жінки отримують нові можливості для боротьби за паритетність у сфері суспільного виробництва [1, с. 82].

Особливу симпатію аналітикиня виявляє стосовно концепції Ненсі Фрейзер, підкреслюючи, що вона «запропонувала важливий образ майбутнього, у центрі якого знаходиться гендерне використання часу» [1, с. 103]. Н. Фрейзер спробувала вибудувати проєкт справедливого суспільного облаштування життя на засадах соціальної держави, яка керується принципами гендерної рівності. Вона визначила сім базових принципів, які повинні стати фундаментом

майбутнього суспільства гендерної рівності. Це боротьба з бідністю, боротьба з експлуатацією, рівність у доходах, рівність часу відпочинку, рівність поваги і боротьба з маргіналізацією і андроцентризмом. Аналітикиня зауважує, що реально діюча у західних спільнотах модель «універсального годувальника», так само як і модель «матерів-підклубальниць», не відповідають вказаним принципам, а отже, не можуть привести до встановлення політики гендерної паритетності. В. Брайсон, підтримуючи егалітаристські ідеї Ненсі Фрейзер, вважає, що рано чи пізно імплементація успішних феміністських проєктів у суспільне життя сформує спільноти гендерної рівності. Вона додає свій політичний проєкт, у якому узагальнює всі переваги феміністичних теорій у сфері політики часу.

У висновках зазначимо, що сьогодні в науковій літературі існує безліч визначень темпоральності. Остаточного розрізнення понять «час» і «темпоральність» не відбулося. Інтегруючи існуючі сенси, слід визначити темпоральність як поняття, у якому відображається плинність подій у часі, послідовність зміни подій, тривалість їх існування та людська творча активність у процесі змін. Темпоральність поєднує в собі дискретність та цілісність часу.

Прагматична і плюралістична інтерпретація темпоральності відображає динамічний процес реалізації і багатоманітність форм людської активності. Гендерна темпоральність відображає особливості конструювання гендерних відносин. Конструювання гендеру відбувається в часовому контексті, є постійно змінним і плинним. Таке визначення вказує на існування відношень між суб'єктами, які входять до складу темпоральності та наділяють темпоральність соціальним значенням, в основі якого лежить перетворююча діяльність.

Гендерну темпоральність слід розглядати як вимір, складник соціальної темпоральності. Гендерна темпоральність визначає швидкість плинності подій, пов'язаних з соціостатевими особливостями.

Феміністичні теорії схильні називати час центральною проблемою. «Політика спільноти у відмінностях» є сутністю феміністичної політики часу. Теоретики фемінізму вважають, що одне із нагальних завдань, яке стоїть перед ними, перетворення демократичної теорії на теорію політичної і громадянської рівності, яка б враховувала відмінності між чоловіками і жінками і між самими жінками, у результаті чого будь-якій жінці було б гарантовано повноцінне громадянство.

В. Брайсон підтримує егалітаристські феміністичні ідеї, зауважуючи їх переваги і недоліки. Вона вважає, що розуміння сутності часу і часовості, а також дослідження різних способів використання часу в сучасних капіталістичних суспільствах сприяють процесу зміни суспільних відносин, що базуються на гендерній нерівності, від чого нині потерпають як жінки, так і чоловіки.

Список використаних джерел

1. Брайсон В. Гендер и политика времени. Феминистская теория и современные дискуссии : пер. с англ. Киев : Центр учебной лит-ры, 2011. 248 с.
2. Бушанський В. Екзистенціальний підхід до концептуалізації часу. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bushanskyi_ekzystentsialnyi.pdf
3. Власова О. Гендерне маркування соціальної темпоральності як чинник деконфліктизації українського суспільства. *Українознавчий альманах*. 2020. Вип. 27. С. 37–41.
4. Диц М.Г. Ханна Арентс и феминистская политика. *Феминистская критика и ревизия истории политической философии* / сост. М.Л. Шенли, К. Пейтмен; пер. с англ. под. ред. Н.А. Блохиной. Москва : РОССПЭН, 2005. 400 с.
5. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.
6. Кристина ди Стефано. Маскулинний Маркс. *Феминистская критика и ревизия истории политической философии* / сост. М.Л. Шенли, К. Пейтмен; пер. с англ. под. ред. Н.А. Блохиной. Москва : РОССПЭН, 2005. 400 с.
7. Куценко В.В. Час як філософська категорія: у пошуках екзистенційної темпоральності. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Філософія. Політологія*. 2012. Вип. 110. С. 9–12.
8. Назаревич Л.Т. Проблеми часу і часовості в екзистенціалізмі: літературознавчі аспекти. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1129/1/06nltela.pdf> (дата звернення: 2.04.2021).

9. Талько Т. Актуалізація проблеми батьківського дилетантизму у глобалізованих суспільствах. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Українознавство*. 2016. Вип. 1. С. 55–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_ukr_2016_1_17 (дата звернення: 2.04.2021)
10. Фьорстер Івонна. Що таке час? Сучасні філософські роздуми. *Наукові записки ХЕПУ*. 2018. № 1(20), квітень. С. 128–132.
11. Черкун Я.С. Визначення поняття «соціальна темпоральність». *Грані*. 2016. № 2. С. 50–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2016_2_11 (дата звернення: 2.04.2021)
12. Якубин А. О книге, или Почему критическое изучение времени может помочь улучшить наше общество. *Брайсон В. Гендер и политика времени. Феминистская теория и современные дискуссии* : пер. с англ. Киев : Центр учебной лит-ры, 2011. 248 с.
13. Foerster-Beuthan Yvonne. *Zeiterfahrung und Ontologie. Perspektiven moderner Zeitphilosophie*. Muenchen : Wilhelm Fink Verlag, 2012. 209 s.
14. Sandbothe Mike. *Die Verzeitlichung der Zeit. Grundtendenzen der modernen Zeitdebatte in Philosophie und Wissenschaft*. Darmstadt : Wiss. Buchges., 1998. VIII. 150 s.
15. Vlasova T., Martseniuk L. Interpretive subjectivity and gender relativism in the theories of postmodernism. *Interdisciplinary studies of complex systems*. 2019. № 14. P. 99–105.

References

1. Brayson V. (2011). *Gender i politika vremeni. Feministskaya teoriya i sovremennye diskussii [Gender and politics of the time. Feminist theory and contemporary debate]*: per. s angl. Kiev : Tsentr uchebnoy lit-ry. 248 s. [in Russian].
2. Bushanskyi V. (2018). *Ekzystentsialnyi pidkhid do kontseptualizatsii chasu [Existential approach to the conceptualization of time]*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bushanskyi_ekzystentsialnyi.pdf [in Ukrainian].
3. Vlasova O. (2020). Henderne markuvannia sotsialnoi temporalnosti yak chynnyk dekonfliktyzatsii ukrainskoho suspilstva [Gender labeling of social temporality as a factor of deconfliction of Ukrainian society]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Vyp. 27. S. 37–41 [in Ukrainian].
4. Dits M. G. (2005). Khanna Arendt i feministskaya politika [Hannah Arendt and Feminist Politics]. *Feministskaya kritika i reviziya istorii politicheskoy filosofii* / sost. M. L. Shenli, K. Peytmen; per. s angl. pod. red. N. A. Blokhinoy. Moskva : ROSSPEN. 400 s. [in Russian].
5. Krymskyi S. B. (2008). *Pid syhnaturoiu Sofii [Under the signature of Sophia]*. Kyiv : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia». 367 s. [in Ukrainian].
6. Kristina di Stefano. (2005). Maskulinnyy Marks [Masculine Marx]. *Feministskaya kritika i reviziya istorii politicheskoy filosofii* / sost. M. L. Shenli, K. Peytmen; per. s angl. pod. red. N. A. Blokhinoy. Moskva : ROSSPEN. 400 s. [in Russian].
7. Kutsenko V. V. (2012). Chas yak filosofska katehoriia: u poshukakh ekzystentsiinoi temporalnosti [Time as a philosophical category: in search of existential temporality]. *Visnyk KNU im. T. Shevchenka. Filosofiia. Politolohiia*. Vyp. 110. S. 9–12. [in Ukrainian].
8. Nazarevych L. T. (2006). *Problemy chasu i chasovosti v ekzystentsializmi: literaturoznavchi aspekty [Problems of time and temporality in existentialism: literary aspects]*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1129/1/06nltela.pdf> [in Ukrainian].
9. Talko T. (2016). Aktualizatsiia problemy batkivskoho dyletantyizmu u hlobalizovanykh suspilstvakh [Actualization of the problem of parental dilettantism in globalized societies]. *Visnyk Kyivskoho nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Ukrainoznavstvo*. Vyp. 1. S. 55–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_ukr_2016_1_17 [in Ukrainian]
10. Forster Ivonna. (2018). Shcho take chas? Suchasni filosofski rozdumy [What is time? Modern philosophical reflections]. *Naukovi zapysky KhEPU*. № 1(20), kviten. S. 128 – 132 [in Ukrainian].
11. Cherkun Ya. S. (2016). Vyznachennia poniattia «sotsialna temporalnist» [Definition of "social temporality"]. *Hrani*. № 2. S. 50-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2016_2_11 [in Ukrainian].
12. Yakubin A. (2011). O knige, ili Pochemu kriticheskoe izuchenie vremeni mozhet pomoch uluchshit nashe obshchestvo [About the book, or Why a critical study of time can help improve our

society]. In Brayson V. *Gender i politika vremeni. Feministskaya teoriya i sovremennye diskussii* : per. s angl. Kiev : Tsentr uchebnoy lit-ry. 248 s. [in Russian].

13. Foerster-Beuthan Yvonne. (2012). *Zeiterfahrung und Ontologie. Perspektiven moderner Zeitphilosophie*. Muenchen : Wilhelm Fink Verlag. 209 s.

14. Sandbothe Mike (1998). *Die Verzeitlichung der Zeit. Grundtendenzen der modernen Zeitdebatte in Philosophie und Wissenschaft*. Darmstadt : Wiss. Buchges. VIII. 150 s.

15. Vlasova T.& Martseniuk L. (2019). Interpretive subjectivity and gender relativism in the theories of postmodernism. *Interdisciplinary studies of complex systems*. № 14. P. 99–105.

Vlasova Olha Petrivna

Candidate of Philosophic Sciences,

Associate Professor at the Department of Philosophy and Sociology

Dnipro National University of Railway Transport

named after Academician V. Lazaryan

2, Lazariana str., Dnipro, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5040-5733

THE PHENOMENON OF GENDER TEMPORALITY IN V. BRYSON'S TIME CONCEPTUALIZATION

Purpose. *The article represents the formation of the concept of gender temporality in the analytical policies of time given in V. Bryson's research. The theoretical and methodological approaches are analyzed with the focus on the peculiarities of gender methodology in the process of the development of the analytical aspects of gender temporality.*

Problem. *The characteristic features of the transformations of gender temporality in the interpretations of the feminist thought are accentuated with the bias on the time in the human existence. The advantages and disadvantages of feminist policies are stressed in the context of the interpretation of the phenomenon of temporality in the late capitalist politics of time.*

It is noted that at present there is no definite distinction between the "time" and the "temporality. In the scientific literature it is claimed that the individual is in fact a temporally organized phenomenon, and the "timeness" is analyzed as the most important factor of the human being existence.

Methods and Results. *The introduction of the notion of "gender temporality" allows not only to define the dualistic nature of time but to stress that the "time distribution" as feminine and masculine facts is an error with the far-going consequence.*

Temporality is presented as a way of human relationships in "care". It is the "feminine time" that is closely connected with the ethics of care, and it is often called the "inner time of reproduction", the time of the family and interrelated personal lives. 'Masculine time' is often called in the terms of the production, which means payment. Thus man is first and foremost the "working person".

Paying attention to the non-proportional distribution of the family and home duhes among men and women, V. Bryson stresses that the female temporal discrimination is connected with the subsidiary nature of the private sphere, and as a result – with the absence of women's public representation. All mentioned above influences significantly the conditions of women's family work and payment.

It is claimed that "time" is not a gender neutral notion, moreover, the research of gender temporality is of great importance in the transformations of the gender cultures of the contemporary societies.

Key words: *typology of time, time politics, social temporality, egalitarian ideologies.*